

BETAR - REVIZIONISTIČKI OMLADINSKI POKRET

U okviru cionizma, kao globalnog političkog i ideološkog stremjenja jevrejskog etnosa u dijaspori, razvio se jedan poseban pokret za "Erec Jisrael" čiji će drugačiji put u borbi za istu ideju, posle mnogih i značajnih ukrštanja sa matičnim, ipak ostati sporedan. Pod opštim nazivom REVIZIONIZAM, ovaj pokret nastaje kao reakcija na "nemoćnu" politiku vođstva svetskog cionističkog pokreta u rešavanju problema u Palestini i najkonkretnije će se ostvariti političkim delovanjem svoje velike cionističke omladinske grupe - BETAR, čiji su članovi činili bazu revizionizma.

Betar je osnovan 1923. godine u Rigi, u Letoniji, kao varijanta cionističkog omladinskog pokreta prihvaćenog i raširenog među jevrejskim studentima i mladim radnicima, uglavnom, istočnoevropskih zemalja. Iako je politički cilj *Betara* bio isti kao i kod drugih cionističkih organizacija - odlazak u Palestinu i stvaranje jevrejske države - u programskom smislu je došlo do izvesnih odstupanja koja su vremenom postajala sve veća. Na samom početku svog conceptualnog izgrađivanja, *Betar* se zasnovao na psihološki privlačnoj kombinaciji Žabotinski - Trumpeldor, pri čemu se Žabotinski javlja kao harizmatičan vođa i snažna politička figura koja svojim militantnim stavovima razvija novi stil jevrejskog ponašanja, dok je Josef Trumpeldor simbol i tragedije jevrejskog naroda, ali i njegovih ratničkih sposobnosti. U pozitivnom pokušaju da se stvori ona zaista važna veza između intelektualnih i fizičkih sposobnosti, neophodna za težak "povratak kući" posle toliko vekova lutanja, *Betar* je isticao značaj učenja nacionalnog jezika i kulture, ali i metoda samoodbrane. Ti mladi ljudi, sa čijim aktivnostima je otpočeo razvoj pokreta *Betar*, smatrali su sebe delom "jevrejske legije" koja treba da se učvrsti u Palestini (budućem Izraelu) i, između ostalog, radi priprema za seobe organizovali su hahšare na kojima su sticali znanja iz poljoprivrede,...Taj entuzijazam je, inače, rezultirao useljavanjem u Palestinu, preko betarskog pokreta, u periodu od 1925. do 1929. godine. Međutim,

stalna prisutnost reči "legija" davala je preteću dimenziju betarskim planovima za stvaranje jevrejske države. Nacionalistički zanos koji, doduše, uopšte nije teško razumeti imajući u vidu istoriju jevrejskog naroda, neprijateljski arapski elemenat u Palestini i oko nje, kao i zamršenu političku situaciju, dao je primat izvesnom agresivnom nastupanju (naravno, ako bude potrebe), u čijoj se dubokoj senci našla, možda u tom momentu potrebniija veština - diplomatija.

Vladimir Zeev Žabotinski je bio ruski Jevrejin, rođen 1880. godine u Odesi gde je, u to doba, postojala brojna jevrejska zajednica. Talentovan i obrazovan, Vladimir Žabotinski je još kao vrlo mlad čovek bio zapažen u svojoj sredini kao književnik, novinar-publicista i poznavalac stranih jezika, s izvanrednim smislom za prevođenje i sluhom za stilske vrednosti ruskog jezika. Bavio se izdavaštvom, kao i uređivanjem većeg broja časopisa i novina na ruskom, engleskom, nemačkom i hebrejskom. Međutim, njegovu burnu i bogatu karijeru posebno je obeležio politički rad. Cionističkom pokretu se priključio vrlo mlad da bi, već u svojoj dvadeset petoj godini, bio jedan od najistaknutijih predstavnika ruskog jevrejstva. Klica revizionizma se javlja u periodu otpočinjanja Prvog svetskog rata, koji je Vladimira Žabotinskog zatekao u Danskoj, u Kopenhagenu, gde je osnovao i izdavao časopis, proklamujući stavove da Jevreji, kao i drugi napadnuti i ugroženi narodi, treba da se bore za svoj nacionalni i državni integritet... U tom smislu, osnovni stav V. Žabotinskog je bio da treba osnivati jevrejske legije koje će se, pod jevrejskom zastavom, boriti uz Antantu za oslobođenje Palestine, čime će se steći pravo da se na Mirovnoj konferenciji zahteva slobodna jevrejska država. Preduzimljivi Žabotinski je uspeo da 1915. godine organizuje prve jevrejske dobrovoljačke odrede u Aleksandriji, koji su se pod svojom zastavom sa simbolom Magen Davida i pod komandom kapetana Josefa Trumpeldora, borili i u strašnoj bici na Galipolju. Takođe je kod engleskih vlasti izdejstvovao dozvolu da zvanično poziva jevrejsku emigraciju u Londonu da dobrovoljno učestvuje u stvaranju Legije - GEDUD-a (hebr.). Legija (jevrejski pešadijski puk) je bila više nego uspešna vojnička formacija - pokazala je izvanrednu hrabrost u bitkama u Palestini, a 1918. godine osvojila je dolinu reke Jordan. Uz Žabotinskog, koji je poneo čin potpukovnika i javno priznanje engleskih visokih oficira, posebno mesto u svemu tome imao je kapetan Legije Josef Trumpeldor, čije će izuzetne vojničke sposobnosti (bio je jedini Jevrejin, visoki oficir, u ruskoj Carskoj vojsci !) i lična tragična sudbina, obeležiti revizionistički pokret, što se direktno vidi i u samom

nazivu *BETAR - BRIT TRUMPELDOR*. Dok je Trumpeldor simbol, novi duh Jevreja-ratnika, Žabotinski će biti gvozdeni, racionalni lik "novog cionizma".

Po završetku Prvog svetskog rata Jevrejska legija je raspuštena. Dve godine kasnije, povodom arapskih demonstracija protiv doseljavanja Jevreja u Palestinu, Žabotinski je organizovao jevrejsku oružanu samoodbranu. Nedozvoljeno posedovanje oružja ga je zamalo koštalo petnaest godina robije, prema presudi palestinskog Vojnog suda, ali je pomilovan i 1921. godine postao je član Egzekutive vrhovnog cionističkog vođstva.

Međutim, saradnja nije bila moguća. Ideološka i politička neslaganja između Svetske cionističke organizacije, na jednoj strani, i Žabotinskog i njegovih pristalica na drugoj, bila su tako velika da je Žabotinski istupio iz Vrhovnog cionističkog vođstva. Te 1923. godine, osnovan je Revizionistički pokret, odnosno *Betar*. Suprotstavljenost političke koncepcije *Betara* - kao desne frakcije Svetske cionističke organizacije, opštoj socijalističko-cionističkoj političkoj orijentaciji, vremenom prerasta u otvoren sukob širokih razmera kako u Palestini tako i u zemljama dijaspore, koji je rezultirao čak i fizičkim obračunima tridesetih godina. Cionistički socijalisti su gledali na *Betar* kao na organizaciju fašističkog karaktera, naročito zbog nošenja smeđih košulja, zahtevajući njeno udaljanje iz javnog života. Predstavnici *Betara* su objašnjavali da je pomenuta boja simbol izraelskog tla, i da nema nikakve veze sa simbolima za koje ih optužuju... Bez obzira na loš prijem među ostalim cionistima i na riskantnu politiku "mača", *Betar* je sticao pristalice i, srazmerno ljudstvu, može se reći da je bio neobično aktivan. Još ranih tridesetih je, zaslugom Jermijahu Halperna, uvedena sistematska odbrambena obuka članova *Betara* u zemljama dijaspore - kursevi samoodbrane, baratanja lakim oružjem, učešća u uličnim borbama, boks, učenje vojne taktike. U Palestini se formiraju tzv. radne brigade koje prerastaju u mrežu disciplinovanih jedinica, stacioniranih po naseljima prvo Gornje Galileje, a zatim i šire. Prva betarska škola za instruktore organizovana je u Tel Avivu 1928; njeni regruti su već sledeće godine učestvovali u odbrani grada prilikom arapskih pobuna. Osnovana je i pomorska jedinica u Tel Avivu, s tim što se centralna pomorska škola *Betara* nalazila u Italiji, u Čivitavekiji, gde je obučen veći broj kadeta. *Betar* je funkcionisao relativno tajnovito, pokazujući sve veću sklonost ka terorizmu kao načinu borbe za prava i državu jevrejskog naroda. Iako su, u stvari, bili zavetovani cionisti, verni onoj istoj pravednoj ideji zajedničkoj svim cionistima sveta, revizionisti su smatrani stalnom pretnjom i mogućom smetnjom u ostvarenju konačnog

političkog cilja - stvaranja države Izrael. Jaz je bio nepremostiv. Prva svetska konferencija *Betara* održana je 1931. godine u Dancigu. Učestvovalo je osamdeset sedam delegata iz dvadeset jedne zemlje. Formulirani su politički principi, ciljevi i pravila Pokreta; prema njima, odbrambene vežbe su primarna dužnost svakog člana, kao i dvogodišnji boravak u specijalnim radnim brigadama, za one koji su spremni za odlazak u Palestinu. Vladimir Žabotinski je postavljen za predsjednika *Betara* (*Rosh Beta*) i ovlašćen da imenuje kompletno vođstvo. Izrazita politička samosvojnost revizionističkog pokreta, odnosno *Betara*, u okviru Svetske cionističke organizacije nije mogla da bude prihvaćena kao takva. Do potpunog razmimoilaženja je došlo dve godine kasnije, na Cionističkom kongresu u Pragu, na kojem je bilo govora o konačnom cilju cionizma i o postizanju tog cilja. Žestok politički sukob je takođe bio potpomognut i odlukama donetim početkom januara te iste 1933. godine, kada je u Berlinu zasedao Sud Časti Cionističke organizacije i osudio samostalnu političku aktivnost revizionista, kao i udruživanje cionista-revizionista u posebnu grupaciju unutar Cionističke organizacije. Doneta je odluka da se revizionističko udruženje raspusti i da se njegovi članovi priključe lokalnim cionističkim organizacijama. Po tom pitanju, stav cionističke jevrejske javnosti Kraljevine Jugoslavije kao, uglavnom, socijalistički orijentisane i usklađene sa principima svet-skog cionizma, može se videti iz sledećeg citata: "...Iz takvog raspoloženja biće shvatljiva izazivalačka taktika Unije revizionista. Jer drukčije ne može niko da nazove njihovu namjeru da, pored Cionističke organizacije u danom slučaju možda i protiv nje, na svoju ruku vode vanjsko-političke akcije. Nema tog foruma i nema te institucije koja bi dopustila takvu grubu povredu svojih vanjsko-političkih prerogativa. Taj jedinstven slučaj u cionističkom pokretu osudili su sada ne samo veliki dijelovi cionističkog pokreta, nego i Časni sud Cionističke organizacije." (*Židov*, No 2, 13. januar 1933, članak "Zaoštren odnos između Cionističke organizacije i Unije revizionista"). Međutim, odgovor revizionista je bio nepokolebljiv - samostalan politički rad se nastavlja... Revizionistička partija je na Cionističkom kongresu u Pragu istupila iz Svetske cionističke organizacije. Vladimir Žabotinski je osnovao tzv. NOVU CIONISTIČKU ORGANIZACIJU, na čijem čelu će ostati sve do svoje smrti, 1940. godine.

Aktivnost i stavovi određenih krugova jugoslovenskog jevrejstva u raznim delovima Kraljevine (Srbija, Makedonija, Hrvatska) u to vreme su takođe počivali na revizionističkoj ideologiji. Burne 1933. godine, dok su se u Berlinu i Pragu "lomila koplja", u Novom

Sadu je osnovana Nova cionistička organizacija, u okviru već postojećeg Revizionističkog saveza Jugoslavije (*Hacohar*). Na čelu je bio dr Julije Dohanji. Iste godine se, među omladinskim pokretima u Novom Sadu pojavio i *Betar*, cionistički orijentisana omladinska organizacija nacionalističkog tipa, na čijem čelu su bili Viktor Štark, inače prvi *naciv Betar* Jugoslavije, zatim Amir-Franja Ofner i, na kraju, Stevan Hajnal. Novosadski *Betar* je izdavao dva lista - *Tagar* i *Ever Hajarden*. U Makedoniji, u Skoplju i Bitolju, članstvo *Betara* je bilo malobrojno, ali ništa manje aktivno. Njihovo militantno nastupanje, često marširanje ulicama u zbijenim redovima pod plavobelim zastavom i pevanje hebrejskih koračnica, nije u masi privlačilo miroljubivo i tiho jevrejsko stanovništvo, ali je bilo zapaženo. Na čelu čvrsto organizovanog vođstva skopskog *Betara*, bio je Viktor Avraham Kasuto. Jugoslovenski cionisti-revizionisti su izdavali novine *Malhut Izrael*, što je bio i zvaničan organ "Betara za Jugoslaviju".

Na drugoj svetskoj konferenciji *Betara*, 1935. godine u Krakovu, Vladimir Žabotinski je predložio HA-NEDER (*Zakletvu*), vrstu pravilnika ili, bolje rečeno, ideološkog zakonika *Betara*, u kojem se iznosi politička suština ovog pokreta: obnova jevrejske države po svaku cenu, sa jevrejskom nacionalnom većinom, teritorijalno s obe strane reke Jordan. Jedno od osnovnih načela je i prihvatanje monističke koncepcije u cionizmu, tj. odbacivanje bilo kakvog udruživanja ili povezivanja sa drugim političko-ideološkim učenjima, naročito marksizmom i socijalizmom. Najprihvatljiviji način mišljenja i ponašanja Žabotinski označava kao HADAR, što podrazumeva "lepotu, poštovanje, samopoštovanje, uljudnost i odanost".

Bilo je mnogo, zaista, obostranih pokušaja da se Svetska i Nova cionistička organizacija ipak usaglase, i da uspostave saradnju. Organizovana je i posebna grupa Cionističke organizacije - *Haolam* - koja se od marta 1935. godine bavila regulisanjem odnosa između cionista i cionističkih revizionista. Međutim, bez uspeha. Političko rivalstvo je podrazumevalo i finansijsko, tako da je osim zvaničnih narodnih fondova *Keren Kajemeta* i *Keren Hajesoda*, koje je prikupljala Svetska cionistička organizacija za stvaranje buduće države, postojao i revizionistički fond *Tel Haj*, što je izazvalo ozbiljan nespornost. Dok ga je Cionistička organizacija smatrala sporednim fondom za odbrambene sportove, revizionisti su tvrdili da je glavna svrha *Tel Haja* izbavljenje zemlje, uspostavljanje i upravljanje kolonizacijom Palestine, i sl. Sukob oko statusa ovih fondova je manifestovao revizionističku, partijsku

borbu za prevlast u cionizmu. Legalno naseljavanje Palestine jevrejskim stanovništvom i komplikovano, diplomatsko rešavanje pitanja države Izrael na čemu je radila Svetska cionistička organizacija, narušavano je revizionističkim - betarskim žestokim stilom koji je podrazumevao sve, uključujući i nelegalne akcije naseljavanja Palestine što je, u mnogo slučajeva, povlačilo određene posledice. Svetska cionistička organizacija je temeljno i konstruktivno rešavala problem konačnog formiranja države Izrael i uspela je, zauvek. Međutim, bez obzira na sve greške "novog cionizma", pa čak i zastranjivanja (kao 1936. godine kada je Žabotinski predložio poljskoj vladi da evakuiše Jevreje iz Poljske u Palestinu, što je, zaista, bio poziv antisemitizmu) i političke propuste, vrlo je teško jednostavno presuditi *Betaru* i revizionizmu. Možda treba imati u vidu vekovni umor od inferiornog statusa sopstvenog naroda, zatim osnovni plemeniti, cionistički ideal, u koji su bile uprte i oči Betara a, uostalom, i niz pozitivnih, konkretnih akcija - kao što je naseljavanje više hiljada Jevreja u Palestinu, preko *Betara*, u periodu do 1939. godine. Ako se ima u vidu ono što se dešavalo s Jevrejima posle 1939, čovek ne može a da ne pomisli: "...Pa, neka je i ilegalno ..."

Sklonost ka ekstremnim stavovima i ponašanju i niz kompromitujućih grešaka, ozbiljno su narušavali hegemoniju revizionističkog sistema koji je, u svojoj oštini i borbenosti, izostavio da pruži jasne i direktne planove za stvaranje i izgradnju željene države. Vođstvu, odnosno Žabotinskom su, sa raznih strana, upućivane negativne kritike u stilu "mnogo priče, malo rada", mada revizionizam nije ni krio da je njegova borba isključivo politička, a da praktičnim stvarima treba da se bave druga cionistička udruženja. To je bio prilično nepopularan stav, ne baš pogodan za sticanje novih pristalica i dobijanje šire podrške.

Vladimir Žabotinski je posetio Jugoslaviju avgusta meseca 1935. godine, održavši javne zborove u Novom Sadu i Zagrebu. Namera mu je bila da skrene što veću pažnju javnosti na Prvu konferenciju Nove cionističke organizacije, koja je usledila početkom septembra u Beču. Sudeći prema detaljnim novinarskim (i negativno konotiranim) izveštajima poznatog lista *Židov* iz perioda Kraljevine Jugoslavije, javnost je ostala razočarana, mada su politički mitinzi Žabotinskog bili veoma posećeni. Žabotinski je objašnjavao razloge zbog kojih je njegova partija istupila iz Svetske cionističke organizacije i izneo je njena načela i ciljeve koji se, u priličnoj meri, poklapaju s onim na čemu je Svetska cionistička organizacija već radila, polako afirmišući svoje zahteve.

Stiče se utisak da je javnost očekivala da čuje nešto novo i nešto mnogo više, ako se već radi o "novom" cionizmu.

Razne kritike revizionizma i *Betara* odavno već nisu bile novost; upečatljiv momenat je nastao kada je došlo do nesuglasica i rascepa među samim članstvom. Na jednoj Skupštini revizionista u Beču, 1937. godine, učesnici su izrazili otvoreno nezadovoljstvo vođstvom, optuživši ga da je postalo pasivno i da je, u stvari, nedovoljno sposobno da se nosi s političkim teškoćama u Palestini. Zahtevajući ponovno aktiviranje, ova revizionistička grupa se organizovala u Opozicionu frakciju unutar Nove cionističke organizacije, nazvavši se *Brit Halohmim* (Akcija). Međutim, mnogo veća kriza u redovima revizionista i *Betara* nastupila je 1940.godine, kada su međusobna neslaganja podelila Novu cionističku organizaciju na tri grupe. Prva grupa je zastupala političku orijentaciju zvaničnog vođstva. Svoje stavove je proklamovala izdajući dnevnik *Hamaškir*, insistirajući na tome da je to jedina, originalna revizionistička politika. Drugu grupu su uglavnom sačinjavali radnici revizionističke orijentacije, u okviru *Nacionalne radničke federacije*. Grupa se nazivala *Front* i okupljala je priličan broj palestinskih revizionista. *Front* je izdavao list *Doar Horer* sa revizionistički orijentisanim, ali umerenim političkim stavovima, zalažući se za formiranje jedne zajedničke radničke institucije u kojoj bi svi radnici Jevreji bili isto zastupani, bez obzira na partijsku pripadnost. U vezi s položajem radnika u Novoj cionističkoj organizaciji, *Front* je optuživao vođstvo da stvara razdor među radnicima, deleći ih na revizioniste i one druge, i da ih bagateliše gledajući samo svoje interese. *Front* se izjašnjavao za mir i saradnju s drugim političkim strujama. Za razliku od racionalnog i umerenog *Fronta*, treća grupa, koja se nazivala *Kitrug Ve-Emuna* (Optužba i vera), odlikovala se ekstremističkim političkim stavovima, opozicionim i zvaničnom vođstvu i *Frontu*. Objavljivala je razne pamflete i biltene, od kojih je najzapaženiji bio *Naša borba*, izražavajući oštru separatističku politiku u svim pravcima - protiv Svetske cionističke organizacije, protiv *Histadruta* - radničkih udruženja, protiv "letargičnog" revizionizma,...

U Evropi je većina betarskih grupacija uništena u holokaustu. Nekoliko hiljada članova se spaslo pristupajući partizanima. Sačuvavši dosledno svoj borbena duh, *Betar* i druge revizionističke grupe u Evropi učestvovala su u krvavim, tragičnim jevrejskim ustancima u getima Varšave, Vilne, Bjalistoka, dok su članovi *Betara* u Palestini radili za jedinice britanske armije i priključivali se jevrejskim brigadama. Zbog masovnog uništenja evropskog jevrejstva, po završetku Drugog svetskog rata centar organizacije *Betar*

postaje Izrael. Od 1948. godine, kada je ustanovljena izraelska država, pa do kasnih šezdesetih, *Betar* je u saradnji s pokretom *Herut* osnovao dvanaest zajedničkih naselja, od kojih su neka postavljena u potencijalno "nemirnim" pograničnim područjima. Osim u Izraelu, *Betar* ima svoje članove u trinaest drugih zemalja, uglavnom, Severne i Južne Amerike, Južne Afrike i Australije.

KORIŠĆENA LITERATURA:

Encyclopaedia Judaica, volume 4, B, Jerusalem 1971.

Židov, No 2, Zagreb 1933.

Židov, No 11, No 13, No 22, No 32, No 43, No 44, No 51, Zagreb 1935.

Židov, No 39, Zagreb 1936.

Židov, No 5, Zagreb 1937.

Židov, No 16, Zagreb 1940.

Vesnik, No 3, Beograd 1939.

Vesnik, No 21, Beograd 1940.

Pavle Šosberger, *Novosadski Jevreji*, Novi Sad 1988.

Ženi Lebl, *Plima i slom*, Gornji Milanovac 1990.